

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . . . 5— „
četrt leta . . . . . 2-50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste,

če se tiska enkrat . . . 16 h
. . . . . dvakrat . . . 14 „
. . . . . trikrat . . . 12 „
za nadaljna izvršenja od peti-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega
Tovariša“ izide dne 31. maja 1918.

Obnovitev goriške šole.

Le počasi se vračajo domu naši trpni begunci, in le počasi vpostavljam nove šole v našem okraju. Tu med Brici smo že otvorili šole: dvorazrednico v Kojckem in enorazrednico v Smartnem, Veldrijanu, Višnjeviku, Vipolzah in Cerovem. Tu intam bi agilen tovariš lahko ustanovil še kako šolo, a glavna ovira je glad. Ljudstvo strada v pravem pomenu besede, otroci trpe pomankanje, in mi učitelji teh nesrečnih otrok moramo deliti vse gorje z našim nesrečnim ljudstvom. Hudo je to in boli, a ipak si zadovoljen, ker čutiš v svojem srcu, da si res najpotrebnejši član svojega naroda. Ko napraviš svojo lepo dolžnost v šoli, pa prihajajo k tebi žene in starčki: »Gospod učitelj, napravite mi prošnjo za begunsko podporo, za vzdrževalno, za dopust mojemu možu, da obdelamo naše vinograde, da obdelamo naše polje, ker drugače moramo lakote umreti jaz in moji otroci! Moj sin mora domov vsaj za deset tednov, ker jaz ne morem, pol tej hrani niti vzdigniti krampa, suho polento glodam že nad tri mesece! Brata naj mi oprostite vojaške službe, ker se ne moremo preživeti s samim neslanim krompom, s to skopo aprovizacijo itd.« Solza mi zaigra v očesu; lačen sem; truden, da komaj držim pero: nad petdeset, že nad 11 let starih otrok — analfabetov — sem poučeval tri ure, a sedaj piši, ker polenta ni še kuhana. Pišem in pišem, da vse odpravim, in takoj kakor gladen volk nad polento! Ustaneš od mize žalosten, ker še nisi zadostil energičnemu želodcu, ki te še vedno opominja z vojaškim imperativom, da nisi sploščil vseh dolžnosti do njega. Hrana je preslaba, pelagro dobiš, me opominja razum, dosti je, mi zatrjuje žep in slušal sem glas zadnjega. Grem v sobo, pošta pojde v Gorico, reši še ta nujen uraden akt. Sredi dela se oglašajo želodec: »Gospodar, bodi mi zvest, kot v nekdanjih srečnih starih časih!« Pero se mi ustavlja, želodec mrmra, ustanem energično (?) in stopim skesan v kuhinjo naročat dvojce jajec,

ker drugače bi se mi spuntal želodec v popoldanski šoli. Usmiljena kmetica mi je namreč iz prijaznosti, »ker sem galant gospod« prodala v sosednji vasi nekaj jajec, kjer so bili naši ljudje še doma pod Cadornovo peto. Dal sem ji za vsako jajce, reci in piši: eno krono dvajset vinarjev, ker so ji otroci pravili, da nisem »zleht«. In žep, kaj pravi? Molči, žep in glasuj z želodcem, da bomo vzajemno delovali za blagor naroda! Kaj bi tu kvasil finančni minister iz mojega žepa, saj imam v jajčni valuti povedano stosedem-inšestdeset jajec mesečne plače. Ravno 167 jajec in služim za (m-) učenika že 23 let in suktno belo sem nosil 41 mesecev in še na vrh so mi nekaj dali, česar pa tu ne maram povedati, ker itak vsi veste, I kje najdem toliko moči, da živim? Ljubezem do rodne grude, ljubezem do tega nesrečnega naroda, dela čudeže!

Koncem januarja mi je dal c. kr. okrajni šolski svet odlok, da sem imenovan za učitelja na to šolo. Žalostnim srcem sem šel na postajo ajdovsko, a ko sem tu ugledal polno našega ljudstva, so se razgnale megle v moji duši in vedno lepše mi je bilo do železniškega predora v Zaloščah. Ko sem ugrl Dornberg, me je zopt stisnilo srce. Gole stene vaških hiš od tal do strehe brez vrat in lesenih delov v oknih so se mi dozdevale, kakor oskrunjene gole device. Tako žalostno čuvstvo me je pretresalo skozi rodoljubno Prvačino, in kdor ima toliko lepih mladostnih spominov na te nebeško lepe kraje, se mora ustrašiti, ko zre to opustošenje. Prišli smo na Volčjodrago; gledal sem lepe vinske griče na Vogerskem, kjer sem pred vnoz trl lepoto rodne grude ter srkal njen žlahtni sad. Vse razdrto, vinogradi vsaj za tekoče leto opustošeni, trte zanemarjene. Sedaj bi tu pač ne mogel vzključiti gradiški slavec: »Glej te zlate vinske griče!« Gole stene prijaznih raztresenih kmetijskih domov ti udejavljajo grozote nečloveške vojske in solza se nehote utrga domačinom, ki zro razorano Volčjodrago in njeno okolico. Nemo zro razvaline opazovalca in nehote sem izpraševal samega sebe: Kje so pa nekdanji tvoji prijatelji, gospodarji tega groblja? Razkropljeni šinom domovine, plakajo nad vojimi razvalinami; zmislil sem se na svetopisemskega Jeremijo.

In glej Bukovico na levi, stopi v prijazne Renče, hodi na vinorodno Gradišče, zri to lepo dolenjo Vipavsko dolino, strese te groza, povsod samo groblja: »Žalost tare mi duha,« kam pojdeš, kje boš služboval, kam položiš trudno glavo, kje potlažiš vedno glasnejšo in glasnejšo želodčevo nagrobno žalostinko —?? — Razvaline: Gradišče, Vogersko, Bukovica, Volčjodraga, Renče, Bilje, Gorenja in Dolenja Vrtojba, St. Peter, St. Andrež, Miren, Orehovlje, Rupa, Gabrije, Sovodnje, Rubije, Ločnik, Podgora, Pevma, Oslavje, St. Ferjan, Podsabotin, St. Maver, Solkan itd. Kdo more naštetiti vse te mučenike in mučenice božje okrog, nekatere vsaj še deloma ohranjene, ljubljene trpinke naše solčne nekdanj, danes solzne Gorice. Kaj bi tu obupaval in razmišljal? Naprej, pograbi vsakdo takoj za delo, dajte nam poleg časa še tako vroče zaželeni mir, in rodno grudo preobrnemo v ljubezni! Namočena s krvjo in s solzami, nam bo zopet rodila srečo, po kateri se je zahotelo v vročem srcu. Pomnožena si sveta zemlja s tisoči in tisoči Jugoslovani, osoljena z razpadajočimi telesih vseh mogočih narodov, ki so se dvojebojevali v svoji silni zaljubljenosti za te, in te hoteli objeti v svoje naročje, a ostani naša, bodi zvesta svojim prejšnjim ljubljencem, ki so te že tisočletja branili in obdelovali s svojo srčno krvjo! Ali ostaneš —?

S takšnim premišljevanjem sem taval po raztrti Gorici in berlinsko botrstvo mi ni vlivalo prav nikake tolažbe v potrto dušo. Mučila me je misel, kako spravim svojo priljago v Kojcko, ker sem vendarle rešil še dve obleki iz starih srečnih časov. Iz ljubezni do »civilstanu« sem jih vlačil s seboj in ker sem bil še precej obilen, mi niso mogle vojaške oblasti postreči s primerno monduro, a moji prihranki (?) iz žepa nepozabnega očeta so se mi smilili, da bi za nje kupil suktno belo. Tako sem se mogel vsaj obleči, ko so me z jezo v srcu na mojo silno žalost odslovili od vojakov v Gradcu. Nekaj korajže sem pa le podelval po Kotlarjevi strani in šel sem na »k. und k. Platzkommando« v Gorici. In glej ljubeznost! »Zur Gründung einer Schule im von uns wieder okupiertem Gebiete«, so mi vendar le dali vojaški voz z dvema konjema in vojakom-Poljakom, da sem se pripeljal

do te briške metropole, kjer sem se hotel nastaniti začasno, ker v nepozabnem Mirnu še ni bilo mogoče življenje. Tako sem postal začasno Bric. Dobil sem zavetišče in hvaležen sem Bricem, a najbolj svoji teti-hoteliarki v Brdih, ker kdo bo danes gledal na ves konfort nekdanjih pomelkuženih časov? Lepo je tukaj in ako trdim, da je stoinedenkrat lepše nego v Lebringu, mi bode gotovo verjel vsakdo, ki je okušal vse dobrote tega zgledega vojaškega taborišča!

Pogledal sem v šolsko poslopje, ki je ostalo vsaj v stavbnem pogledu nepoškodovano razen vrat in oken. Silen nered in nesnaga v šolskih sobah! Slame, papirja, človeškega blata, drva, brande, Cadornove cape, plinove šeme (Gasmaske), raztrgane odeje, špitalski papirji, puške itd, razbite steklenice, vsega je bilo polno, le uporabnega ničesar. Trije dobri starejši kmetje so prišli iz radovednosti za menoj, in kar hitro sem jih vpregel v delo, dasi so se branili z vsemi štirimi. Vile, lopate in grablje sem dobil, kjerkoli sem mogel in na delo, da izčistim Avgijev hlev. Može so me začudeno gledali, ko je frčala slama in mesnaga pred menoj, in niso se lotili dela, dokler nisem zagotovil vsakemu plačilo. Kar na račun sem dal vsakemu nekaj kron in delali smo do poznega večera in drugi dan nadaljevali z delom. Prišli sta dve radovedni dekleti in že sta bili vpreženi kot šolski delavki. Kupil sem metle — takrat so bile še po 6 K — in pometali smo vsi, da se je vse prašilo. Dekleta so nosila vodo in drgale vode v dveh razredih, ker takoj sem hotel ustvariti dvorazrednico. Prvega februarja smo imeli zopet po vojaško »splošno snajenje«. Posrečilo se mi je iz oken vsega šolskega poslopja zbrati toliko oken in šip, da sem zamašil vsaj okna v dveh razr., popravil za silo vhodna vrata in bila je šola — on razred brez klopi, brez mize, brez vsake šolske opravde, toda nisem obupal. To šolsko poslopje je Cadornu služilo z vsemi kmetijskimi lišami in nekotlikimi barakami okrog za »Ospedale chirurgico della città di Milano, a z električno hitrostjo sem ga zopet povrnil svojemu namenu namreč šoli.

Našel sem pri snajenju celo več skletnih ostankov nesrečnih podložnikov italijanskega kralja, ki je najbrže večkrat obiskal to danes zopet našo šolo — svojo

LISTEK.

Iz umetniškega sveta.

Koncert Kocian — Ličar.

V vrsto najboljših čeških goslačev spada poleg Kubelka in Ondříčka brezdvomno Jaroslav Kocian, ki uživa — dasi še razmeroma mlad — že svetovno slavo. Povsod kjer je koncertiral do danes so pisale kritike o njegovih igri le pohvalno. Če so prav pred kratkim brunni Tirolci njegov koncert odpovedali, je to pač znamenje časa, v katerem živimo. Letos si je Kocian izbral za svojega spremljevalca našega rojaka Cirila Ličarja, kar mora Slovence posebno zanimati. Kocian je Ljubljano že večkrat obiskal, pogosteje sem bil pred dvema leti na njegovih koncertih v Pragi.

V soboto, dne 4. maja nam je priredil v nitijski dvorani umetniškega užitka poln večer. Nastopil je topot kot idealen interpret Antona Dvořaka in je igral njegov koncert v A-molu op-53. Kocianova igra ni očarala poslušalcev to-

liko radi kolosalne tehnične spretnosti kot radi poglobitve v skladbo samo. Jako lep in skoro nepozabljen utis je napravil tudi Čajkovskega koncert v D-duru, o-21. Otožna, mehka melodija prvega stavka »Canzonetta« je iz sordiniranih Kocianovih gosli plavala po dvorani kot dih pomladi, prestavila nas je za hip nekam drugam — Kocianov spremljevalec Ličar je svojo ulogo rešil imenitno. Solist in spremljevalec harmonirata redko. V tem slučaju pa bi lahko rekli, da sta se naslanjala v igri drug na drugega, da sta se kongenitalno poglobila v intencije skladateljev in zato je njih izvajanje lahko našlo pot v srca poslušalcev. Sam Kocian se je zlasti izkazal velikoga mojstra v Bachovih treh točkah: Bouré, Andante in Preludium. Njegova »Humoreska«, Sukova znana »Pesem ljubezni« in Smetane »Iz moje domovine« so pravtako očarale občinstvo.

Ne navadno velik uspeh je dosegel poleg Kociana Ličar kot pianist. Kar ne morem verjeti, da je to nekdanji Ličar, k je po ljubljanskih plesnih vajah za zabavo igral za večerno gažo 10 K. Z njemu lastno pridnostjo in vztrajnostjo — brez vsakih podpor — je Ličar z odličnim uspehom končal večletne študije na praškem konservatoriju in sedaj imamo pred seboj samoraslega umetnika, ki bo vedno delal čast Slovcem! Ekscenteltno je sviral Bach-Lizstove varijacije na temo »Plakanje-zdihovanje« in je moral na burni

aplavz občinstva, ki ostane pri klavirskih točkah dosledno mrzlo — dodati še par točk.

Ličarju k njegovemu izrednolepemu umetniškemu uspehu iskreno čestitamo!

Dva koncerta Olge Borove-Valouškové in Jaroslava Jeremiaša.

Že po točkah vzporeda in njegovi sestavi sodim prireditelja koncerta. Vzor vzporedov, ki sta imela res smisel, sem opazil pri dveh koncertih slavne češke altistke Olge Borove-Valouškové in klavirskega virtuozu Jaroslava Jeremiaša iz Prage. Prvi večer nam je podal — v malem okviru seveda — zgodovinski razvoj češkega samospelva, drugi pa samospelva svetovnih klasikov. V četrtek, dne 9. maja so bili na vzporedu zastopani češki skladatelji Smetana, Dvořak, Fibich, Novak, Kunc, Křička in Jeremiaš z najzbranejšimi samospelvi, ki kažejo na kako visoki stopnji je češka glasbena umetnost. Najsibo potem Smetanova »Nekamenujte proroki«, ki se še giblje v preprostejših formah ali Dvořakova »Při rekah babylonskyhe«, ali Zdenka Fibicha »Loreley« in duhoviti skrajno moderni skladbi Novaka »Ballada horska« ter pretresljiva socialna Kunčeva: »Kdo na moje misto«, vse nosijo pečat najidealnejše plemenite, viskoko stremeče glasbe. Pa tudi na rusko glasbo spominjajoča Křičkova »Ukolebavka« in

vsaj po vsbini iz koncerta Svördstremove znana, Jeremiašova skladba »Matčino srce« ste bili sijajni točki prefepega vzporeda.

Vse te težke skladbe je pela g. Olga Borova-Valoušková z občudovanja vredno rutino. Ima širok, temen polnodoneč alt, zlasti v nižini krasno pobarvan, v višini pa ni mogel ogreti. Morda solistka ni bila dobro razpoložena, ker je znano, da ima nenavadno obsežen glas. Prednašanje pesmi samo je bilo čuvstveno, da takega zlepa ne pomnim. Naša publika, ki že pri Lajovčevih skladbah ostane hladna, bi imela v tem slučaju več povoda zdehati, ker so bile pač vse skladbe lajiku silno težko razumljive. Opazil sem pa ravno nasprotno. Dovršeno predavanje koncertantke in izvrstna spremljiva g. Jeremiaša na klavirju sta ljudi očarala, da plaskati niso mogli nehati.

G. Jeremiaš je igral sam na klavir par znamenit Smetanovih stvari hvalevredno.

Tudi sobotni koncert je baje uspel sijajno, žal se ga nisem mogel udeležiti. Aranžerju teh dveh koncertov gre hvala, ker nam je priredil dva idealna umetniška užitka polna večera, kakoršnih v sezoni ni bilo mnogo.

Slavnostna akademija v spomin dr. Kreka se je vršila četrtrič v nedeljo popoldne ob petih pri znižanih vstopninah kot ljudski koncert z enako lepim uspehom kot že prej trikrat. Z. P.

bivšo bolnišnico. Tudi v voditeljevem stanovanju so bili še razni organski ostanke za medicinske studijske svrhe, ker so bile tu operacijske sobe. To stanovanje so celo dvignili za eno nizko nadstropje, ki pa ne dela posebne časti italijanskemu drugače priznanemu stavbarstvu. Šolskemu poslopiju so tudi prizidali eno operacijsko sobo v pritličju, a nad to druge še niso dovršili v prvem nadstropju, ker so morali prehitro pete pokazati našim junakom. V Kojškem so bili naši dedni sovražniki od 24. maja 1915. do 28. oktobra 1917. V naši današnji šoli in sosednih hišah, ki so tvorili Milansko kirurško bolnišnico, je umrlo nad 700 branilcev »italijanske« domovine, ki so vsi pokopani na štirih pokopališčih (Campo I., II., III. in IV.) par korakov pod šolo in gledajo krasni razgled po »osvojeni« zemlji, ki so jo tako radi imenovali »Italia nuova«.

Nad šolo je starinska cerkvičica Sv. Križa z našim domačim pokopališčem, kamor so naši pobožni Brici tako radi romali na dan Kr. Vnebohoda. In kaj bi ne? Saj ti ta prijazna cerkvičica nudi krasen razgled čez Oglejski stolp po morskem površju, po vsi cvetni Vipavski dolini, po naših gorah do svega Krna (Monte Nero, izpeljanka iz slovenskega Krn — katero besedo so italijanski »jezik-oslovci« smartrali za črn = nero, tonaj Monte Nero, kar me nelote spominja na ponosno nemško spakedranko Črnprst = Schwarzfinger) in orjaškega Triglav in drugi zahodu do Cedada in celo do Vidma. To lepoto je gledal tudi italijanski kralj, saj je v bržljanastem stolpiču tik cerkvene stolpa izidana spominska italijanska plošča z napisom:

Vittorio Emanuele III.

sicuro mirava quei confini che natura asda questo vigile osservatorio del 26. regimento di artiglieria con sguardo fiero e segno e che il valore del suo esercito assicurava all'Italia 24 Febbraio 1916, 15 Aprile — 25 Giugno . . . . . Colonnello Alessandro Cottini, 26. regimento di artiglieria.

Trikrat je torej zrl tu italijanski kralj lepoto naše rodne grude, na plošči je pustil njegov čestilec še prostora, da bi pisal nove dneve, a ni mu bilo usojeno —. Ni čuda, da se mu je zahotelo po tej naši sveti zemlji, po tej nebeski krasoti! A naša slovenska si in jugoslovanska za vse večne čase biser Habsburške krone! Odaljšil sem se, zdaj pa zopet k šoli.

Na svečnico dne 2. februarja sem dal pred cerkvijo razglasiti (župnika še nismo imeli), da se vabi vse očete in matere v nedeljo, dne 3. februarja v šolo, kjer se moramo razgovoriti o ustanovitvi šole. Da so raji prišli, sem poudarjal, da se bo razgovarjalo tudi o aprovizaciji in begunski podpori. To je deloma pomagalo. Prišlo mi je nekaj nad trideset oseb v šolo, in bil je prvi roditeljski sestanek. Včasih sem imel jezik namazan, a ta dan mi ni šlo, ker kar nič nisem imel upanja, da se mi posreči ustanovitev šole. Vendar sem nekaj povedal o pomenu šole, o moči pravega znanja. Proslavljal lepoto oslobojene Goriške rodne grude po junaštvu našega orožja in naznanil, da bo takoj naslednji dan šolsko vpisovanje, ter da pričnem z redno šolo. Debelo so me gledali poslušalci in zmajevali z glavami: »In šolske klopi in druga oprava?« Povedal sem jim še, da se moram le seznaniti s šolsko mladino, preskusiti njih zmožnosti in potem jo pričnem poučevati o lepem vedenju itd. Dvomili so in vprašali: »Kje so pa knjige, papir in druga učila?« Prosil sem jih, da naj le pošljejo otroke v šolo, in vse drugo se bo s časom popolnilo. Učila pa že imam in pokazal sem jim kos razbitega hlevskega katramiranega poda za šolsko tablo, kredo in svoj jezik. To bodo moja prva in najpotrebnejša učila! Ker pa so le prazni šolski razredi deci na razpolago, sem prosil, da bi stariši posodili šoli do popolne ureditve nekaj stolov in Cadornovih klopi. Navzoče matere so zaupale trojici mojih izbornih učil, a poudarjale so, da otrok ne morejo pošiljati v šolo, ker se ne morejo učiti, ako jim tolče po trebuhu sv. Ana (lokalni izraz za lačen biti). Ker sem jim pa to le priporočal in prosil, so mi končno mnogi obljubili, da mi pošljejo deco v šolo. Led je bil prebit, in takoj naslednji ponedeljek sem imel 40 otrok. Vpisal sem njih imena, a za rojstne podatke nihče ne ve, in še danes se niso ti popolnili, ker nam je Cadorna raznesel vse cerkvene in šolske papirje. Z dečki smo odkrili po vasi nekaj stolov, in kar je manjkalo, smo staknili po barakah, da smo končno že drugi dan — sedeli v šoli. Stolkel sem nekaj žaganc, najel delavca in zbilta sva še pisalne klopi, da je bila že med tednom urejena vsa šolska oprava za en razred.

Naslednjo nedeljo zopet roditeljski sestanek. Sodeloval je tudi novodošli gospod župnik in glej, pričel sem upati, da pojde. Takrat sem pa dobro namazal je-

zik, in glasilo se mi je že nad 100 otrok, vsi pristni analfabeti razen par, ki so prišli iz avstrijskega zaledja. Velika množina otrok pa je bila begunskih iz zahodnih naših Brd in iz italijanskega zaledja v Cordenone (provinzia di Udine), in so že obiskovali italijanske šole, a brez posebnih uspehov, ker le petorica je znala italijansko čitati, a memorirali so pa vendar le že par italijanskih pesmic in sicer »Fratelli d'Italia«, kar so pa v svoji stari zvestobi večkrat z otroško srčnostjo spremenili v »Fratelli d'Austria«. Na italijansko šolstvo so toraj kmalu brez večje nesreče, a dobra želodčna aprovizacija jih v današnji lakoti in popolnem stradanju še vedno spominja na site Cadornove slavne dneve. Vkljub temu smo vsi bolj srečni na rodni tleh, ker zasijal nam je žarek »slobode zlatne«, a upamo, da se razširi ta žarek v popolno jugoslovansko solnce pod našim mogočnim avstrijskim orlom.

Naša šola se je popolnjevala dan na dan. Nekaj knjig sem priberal pri c. kr. okrajnem šolskem svetu, a prava dobrotnica za nas je bila »Posredovalnica za goriške begunce« v beli Ljubljani, ki nam je že dala mnogo šolskih knjig in tablic, kar je nabrala na poziv v naših dnevniki. Ob tej priliki mi je vdarila v pero misel, da je še mnogo mnogo šolskih knjig na razpolago po naših šolah v zaledju na Kranjskem in Štajerskem in tovariši ljubi, prosim, napišite jim naslov »Šola v Kojškem pri Goricah!« Hvaležni vam bomo zato zapuščeni Brici — najzahodnejši Jugoslovani, in ako bodo tukajšnji otroci preskrbljeni, odstopim jih pa sosednji šoli, kjer so še večji reveži nego naši. Za nas od vseh pozabljenih begunce je vse dobrodošlo!

Vsak dan sem preskrbel kaj za drugi šolski razred in po velikonočnih počitnicah sem že našel tu agilno tovarišico, hčerko te potepane zemlje, ki z menoj drevo vozi in orje ledino na rodni tleh. Blagoslovljeno naše delo!

Tako nekako so postopali tovariši — sosedji v naši okolici, in tako pojdemo v majniku na delo v naše razrušene vasi v bližnjo goriško okolico, kjer bodo rastle šole kakor gobe po dežju, ako pokažejo šolska oblastva resno voljo za njih vpostavitve v naši deželi, česar do danes še nismo opazili. Upajmo, da se ta skrb za šolo in učiteljstvo kmalu pokaže tudi na to stran in »Mi vstajamo!« V to svrhu pa ključemo: »Vsi na delo za preporod Goriške!«

Kranjsko učiteljstvo še vedno brez draginjskih doklad.

Kranjsko učiteljstvo ne more zaradi pomanjkanja vsega, kar je za življenje potrebno, nič več izvrševati svoje težke službe. Raztrgan in bos ne more stati pred šolsko mladino. Slabi od dne do dne, ker si ob piči svojih plač ne more nabaviti najpotrebnejših živil. Prišlo je že tako daleč, da se zgrudijo med poukom učitelji in izgube od slabosti zavest. Ali res ni nikogar, ki bi naredil temu trpinčenju konec? Če nečelo pomagati mero-dajni krogi, pomagajmo si sami! Tovariši, smrt za lakoto je pred pragom. Marsikateri izmed nas stoji že ob robu groba. Kot sence, blede in sestradani lazimo okrog. Vsak zdravnik nam napravi zdravniško izpričevalo, da zapademo smrti, ako še nadalje opravljamo težaven svoj posel. Za to vsi na dopust, da si saj rešimo golo življenje. Kulturne skandal je to, da je kranjsko učiteljstvo edin stan pod božjim solncem, ki ne dobiva draginjskih doklad v l. 1918 in mora živeti ob plačah, ki so bile določene v l. 1898, torej pred 20. leti. Kako mislijo oni gospodje, ki nam režejo kruh, sami pa sede ob bogato obloženih mizah, da se more živeti v teh dragih časih s 66 kronami in 66 vinarji na mesec? Rad bi jih obsodil samo za mesec dni v tako bedo, potem bi se jim morda omehčal tisti kamen, ki jim leži, kjer imajo drugi ljudje srce. Proč iz šole! Mladi tovariši, ne tiščite prostovoljno v počasno smrt za lakoto! Poiščite si boljših in usmiljenjših gospodarjev! Od idealov ni bil še nihče sit!

Beseda o naših društvih.

Da bo učiteljstvo duševno napredovalo, mi je treba seči po samopomoči. To samopomoč dobi v svojih društvih. Ona naj bodo studenec, iz katerega naj črpa učiteljstvo čisto in okrepujočo vodo, ki naj pijoče okrepča in navdušuje. V teh težkih časih, ko je treba rešiti toliko prevažnih problemov, zmore posameznik malo ali pa ničesar, toda kot član društva pa lahko mnogo stori. To zadnje dejstvo uvažuje učiteljstvo sodnega okraja Vipava že dolgo. Čvrsto pa je stopilo na noge na svojem sestanku dne 27. marlega travna 1918, ko se je izreklo za samostojno društvo. Od Postojne nas ločijo hribi, loči pa nas tudi pomanjkanje cvenka. Ako se hoče član društva plodnosno

udeležiti kakega sestanka, tedaj rabi mnogo časa, ki ga nam pa tudi manjka.

Naša društva so dosedaj hiralna. Zakaj? Zdi se mi, da mi pri članih pravega razumovanja, kaj pomeni beseda društvo. To hoče vendar družiti, vezati svoje člane ter jih dvigniti nad vsakdanjost. Morala bi biti torej učiteljska društva mala univerza, ne pa samo zastopati interese učiteljstva. Ona naj bi bila vzgojevalnica učiteljstva in sicer na socialnem polju, da bi učiteljstvo moglo potem tudi socialno delovati med ljudstvom. Nikar ne mislimo, da smo učitelji dovolj že vzgojeni, da smo popolni in sicer le zaradi tega, ker se zovemo učitelji. Mi hočemo učiti, ali ne samo suhoparno vedno, temveč iz življenja za življenje. Učitelji ljudstva smo, in kot taki se moramo zavedati svoje visoke naloge, pa ne tako, da bi hodili ošabno okoli, temveč z izpopolnjevanjem samega sebe. Učiteljstvo naj ne bo torej nekaka nedostopna kasta. Vzgjati moramo sami sebe ter misliti, da s podajanjem svojega delovanja še nismo podali nikake celote, emveč vzbudili smo morda v otroku veselje do nadaljnjega iskanja, kar je naš največji smoter. Ne suhoparne in stroge odredbe in prepovedi, temveč pouk je potreben.

Učiteljstvu je treba še mnogo, mnogo, da se dvigne na svojo socialno stopnjo. Da bo to doseglo, naj si snuje društva na zdravi podlagi. Izginejo naj malenkosti in potem bodo učiteljska društva vzgojevalnice svojih članov in pravi blagoslov za slovenski narod.

Herman Kmet.

Proč z malodušnostjo!

Ena zadnjih števil »Tovariša« pri naša odklic tovariša Bezeljaka, predsednika litijskega okraj. učiteljskega društva. Tovariš opaža splošno stagnacijo v naših vrstah in poziva na delo in strnjenje vrst v krepko stanovsko organizacijo. Pri nas izgleda šolstvo res žalostno. Učiteljev manjka in pouk se vrši zelo neredno. Čuda ni, ker je treba izkoristiti vse delavne moči in pognati od časa do časa tudi učiteljsko rajo po rekvizicijskih in drugih opravkih. Enkrat smo že naglasili, da je doseglo ravno kranjsko učiteljstvo pri zbirki za Rdeči križ drugo častno mesto v monarhiji. Kako pa je to delavno in pošteno učiteljstvo tudi plačano za svoje delo, je pa tako znano.

Vendar bi bilo pričakovati, da ravno sila strne tesnejše vrste, a godi se nasprotno. Pišeš domov tovarišu in ga vprašaš za svet, pojasnilo in željno pričakuješ odgovora. Ni ga, ne brigajo ga Tvoje skrbi — molči. Zopet drugi ti odgovorja: . . . »po vojni bo drugače . . . Ves svet čaka in pričakuje s koncem vojne velikih sprememb. Ljudje mislijo, da bo začelo s koncem vojne zopet ono staro, lepo življenje in red, ki je bil pred njo. Ne vdajajte se praznim nadam, da Vas ne zateče usoda naivne in nepripravljene!

Ravno šolo čaka po vojni tako veliko in odgovorno delo, da moramo pač že sedaj misliti na razne posledice, ki jih bo pustila vojna za seboj.

Z demobilizacijo bodo prenehale vse podpore, in treba bo prijeti znova za delo. Zene in otroci so pomosili obleko in čevlje očetov in bratov-vojakov, in zaloge živil bodo izčrpane. Vse zlo, ki so ga pretrpeli domači v zaledju in vpeklicami na frontah, se bo zedinilo v strašni skupni gnjev proti omam, ki so krivi raznih škam in spletak v domači občini. Začelo se bo očitno zaradi oprostitev, zaslužkov. Povsod bomo le slišali: »Pa jaz, ki sem trpel tam na fronti štiri leta in bil trikrat ranjen in imam dve medalji, pa mene bo kdo zaničeval, jaz da me dobim podpore, služka?«

V vseh uradih se bodo trkali bivši vojaki na junaška prsa, odličena s kolajnami, in kleli ter pravili o vsem prej, nego o tistem zaradi česar so jih poklicali. Vsak dan bodo hodili očetje v šolo se kregati z učitelji zaradi zamud ali kazni in vlačili zopet kot vzrok krvavo vojno. Svet bo mgoljel beračev - invalidov in marsikako jutro bo solnce žalostno gledalo na zlomljene ali zvite križe v oknih, skozi katera so odnesli pomoči tatovi ves vojni dobiček. Semintja bodo nastale razne spletke v rodbinskem življenju, kletev in pretep bo na dnevnem redu. Neodrasla deca bo pričla vsem tem žalostnim dogodkom. Kakšna bo vzgoja, kako bo živela ta generacija, ko odraste?

Zlo in reakcija vsega pride šele čez čas in zato ni prav, če držimo sedaj križem roke in pričakujemo »boljše bodočnosti«. Ta bode sicer prišla, pa ne sama ob sebi, ampak po trdem in težkem delu.

Stopimo sedaj med ljudstvo in povejmo mu odkrito besedo, da bo tem manjše gorje kasneje.

Samo z nabiranjem denarja se ne bo vse naredilo za vdove in sirote padlih. Dvigniti bomo morali predvsem ljudi moralno in le potem je možnost, da se čimprej uredi razmere.

Preurediti se mora predvsem gospodarstvo in gospodinjstvo, dvigniti tudi domačo obrt in stremiti za gospodarsko svobodo.

Naj se sedaj zganejo tisti, ki imajo prvo besedo, in se pravočasno pobrigajo zato, da se postavi pretečemu zlu čimprej v bran in se uniči njega slabe in žalostne posledice.

Uradne učit. konference so prišle popolnoma iz navade in to seve zaradi tistih par grošev, ki jih je dobivalo učiteljstvo za potnino.

Če je bila kedaj krvava potreba sklicati uradne konference, je to sedaj in to čimprej, da se napravijo načrti za bodočnost.

Mislím, da je ravno sedaj čas, da se vendar že začne smoterno z delom med ljudstvom. Časi so vedno težji in ljudstvu je treba pouka.

Mladina je dandanes zelo pokvarjena — o tem bi se dalo napisati knjige. In kaj so naredile pri nas oblasti dosedaj v njeno varstvo?

Niti tega ne, da bi se prepovedalo mladoletnim kajenje in vživanje alkoholnih pijač.

Pomislimo torej na veliko rano, ki bo zavezala po vojni na našem narodnem telesu! Ali bomo dovolili, da bo razpadlo telo? R.

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

Učiteljski naraščaj.

Za naš stanovski naraščaj smo se vedno zanimali. Po 10 izvodov Zavezinih listov so prejeli doslej učiteljski v Goricah, Celovcu, Mariboru in Ljubljani brezplačno.

Učiteljski v Mariboru so imeli pred vojno svojo knjižnico. Naprosili so Zavezo za primerno podporo. Denarja jim vodstvo Zaveze zaradi slabih gmotnih razmer ni moglo nakazati, pa tudi enakih razpoložljivih sredstev nima.

Za ljubljanske učiteljske so bila v XXVI. upravni dobi še razna poučna predavanja. Vojna je preprečila tudi to, zakaj v višjih letnikih ni skoro nič učiteljskih. Slabe učiteljske plače in neznosna gonja naprednih učiteljev je gnala že prej mlade tovariše v druge stanove. Po vojni bo treba tozadevno takoj korenite izpremembe. Pouk na obih obtnih nadaljevalnih šolah, ki je pri nas povsod združen z ljudskimi šolami; pouk v vrtnarstvu, kmetijstvu in vinarstvu; podvjanost mladine zaradi vojnih razmer: vse to in še marsikaj drugega bo zahtevalo odločnih moških učnih oseb v učilnice. Že sedaj je mnogo šol, kje: ni zaradi nastalih razmer na štiri- in večrazrednih nobenega učitelja.

Če ne bi bilo vojne, bi postala nadprodukcija učiteljic po deželah za marsikatero abiturcentko usodnega pomena. O tem je že marsikdo razmišljal. Še pred vojno smo prejeli od »Učiteljskega društva za brežiški in sevnški okraj« dopis o nadprodukciji učiteljic. Na mnogih državnih in deželnih učiteljskih se je zategadelj vpeljal že numerus clausus, nekatera učiteljska pa so sprejemale gojenke le vsako drugo leto. Zaveza je bila naprošena, da stori dogovoreno z ostalimi učiteljskimi organizacijami primerne korake, da se vzgajanje učiteljic na privatnih zavodih omeji tudi na skrajni minimum. Vodstvo Zaveze je zahtevalo v ta namen od posameznih deželnih Zvez natančno število: a) koliko učiteljskih je v dotični deželi, b) koliko število učiteljic se je produciralo v zadnjih treh letih, ali pa vsaj v zadnjem šolskem letu pred vojno, c) koliko učiteljic je približno brez službe. Potrebne podatke smo dobili. Po vojni bo treba imeti vprašanje o nadprodukciji učiteljic v evidenci; zdaj smo veseli, da se more šolski pouk sprico pomanjkanja moških učnih oseb sploh vršiti.

Napredne učiteljske Zveze v Avstriji.

Kadarkoli je treba rešiti kakšno večje vprašanje, ki se tiče deloma ali splošno vsega avstrijskega učiteljstva, tedaj se obrnemo z dopisi ali na »Zvezo slovenskega učiteljstva v Avstriji«, ali na »Deutsch-österreichischen Lehrerbund«, ali pa na »Splošni odbor naprednih avstrijskih učiteljskih Zvez«.

Naša skupna prizadevanja so bila v teh upravnih dobah ta-le:

a) Predsedstvo »Zveze slovenskega učiteljstva v Avstriji« je vprašalo našo Zavezo koncem l. 1913, če bi se slovensko učiteljstvo, včlanjeno v Zavezi, udeležilo nameravanega protestnega zborovanja in obhoda po skupnem učiteljskem sestanku pred parlamentom na Dunaju. Zavezino vodstvo je odgovorilo, da od naše strani